

Willem
Frederik
Hermans
De donkere
kamer van
Damokles

De donkere kamer van Damokles
Willem Frederik Hermans

Amsterdam: Uitgeverij G.A. van Oorschot – (1958), 334 p.

Genre Literaire roman, oorlogsroman, ideeënroman, thriller

Thematiek Schuld en verantwoordelijkheid, kenbaarheid van werkelijkheid, eenzaamheid

Niveau 4

Vragen en opdrachten

		<i>onderwerp</i>	<i>wv</i>	<i>doel</i>	<i>product</i>	<i>slu</i>
Niveau 3	A	<u>sfeer</u>	duo	evaluatie videoclip (interpretatie)	essayvragen aanklacht, verdediging	1
	B	<u>schuldvraag</u>	duo	analyse en reflectie motieven personage	en uitspraak (rechtszaak)	2
	C	<u>beeldvorming</u>	ind.	analyse en reflectie beeldvorming verzet	essayvragen	1
	D	<u>dubbelgangermotief</u>	ind.	beschrijven en interpreteren van motief	essayvragen	1
	E	<u>genre</u>	ind.	reflectie genre	bepaling genre + toelichting essayvragen	1
Niveau 4	A	<u>wereldbeeld</u>	ind.	beschrijven wereldbeeld van personages en auteur	essayvragen	1
	B	<u>motieven</u>	duo	inventariseren, categoriseren en interpreteren van motieven	essayvragen	1
	C	<u>dubbelgangermotief</u>	duo	duiden van motieven met bronnen	essayvragen	2
	D	<u>meesterwerk</u>	duo	globale analyse + algemeen oordeel	powerpoint-presentatie	2
	E	<u>inspiratiebron</u>	duo	verband leggen met historische achtergronden	verslag bronnen-onderzoek + reflectie waarheidsgehalte	2
Niveau 5	A	<u>stijl</u>	ind.	reflectie ironisch en zakelijk stijlregister	passage herschrijven + reflectie	2
	B	<u>auteursintentie</u>	ind.	analyse van structuur-elementen met bron	structuuranalyse + reflectie	3
	C	<u>literaire kritiek</u>	trio	kritische interpretatie	beschouwing over verschillende interpretaties + eigen interpretatie	2

Niveau 6	D	<u>stroming</u>	ind.	verband leggen met cultuurhistorische context	beschouwing	3
	E	<u>oeuvre</u>	ind.	reflectie cultuurhistorische betekenis auteur Hermans	bronnenstudie (essayvragen)	3
	A	<u>literaire kritiek</u>	ind.	literair-kritische reflectie op receptie	bronnenstudie + beschouwing	3

W.F. Hermans, <i>De donkere kamer van Damokles (1958)</i> 	N3	A
Doel - evaluatie videoclip (interpretatie)	<i>tweetal</i>	<i>1 slu</i>

SFEER

www.leesmij.nu is een site over literatuur die informatie bevat over een aantal werken die veel worden gelezen door middelbare scholieren. Elke pagina bevat ook een filmpje dat een indruk geeft van de sfeer en de inhoud van het boek.

Ga naar de site, zoek in de boekenkast *De donkere kamer van Damokles* en bekijk het filmpje.

1. Welke elementen uit het filmpje zijn jullie niet in het boek tegengekomen?
2. Welke elementen uit het boek herkennen jullie? Waar zijn jullie deze elementen tegengekomen in het boek?
3. Beschrijf zo duidelijk mogelijk de sfeer van het filmpje en geef aan op welke manier deze sfeer in het filmpje wordt gecreëerd.
4. Vinden jullie dat *De donkere kamer van Damokles* dezelfde sfeer heeft? Licht jullie antwoord toe.
5. Wat vinden jullie de sterke punten van het filmpje? Waarom?
6. En wat vinden jullie de zwakke punten van het filmpje? Waarom?
7. Stel je voor dat jullie de opdracht zouden krijgen om ook een filmpje bij *De donkere kamer van Damokles* te maken.
 - a. Welke beelden zouden zeker deel uitmaken van jullie filmpje?
 - b. Voor welke geluiden, muziek zouden jullie kiezen?
 - c. Hoe zou jullie filmpje beginnen en hoe zou het eindigen?

W.F. Hermans, <i>De donkere kamer van Damokles (1958)</i> 	N3	B
Doel - analyse en reflectie motieven personage	<i>tweetal</i>	<i>2 slu</i>

SCHULDVRAAG

De hoofdpersoon Osewoudt sterft voordat het tot een rechtszaak is gekomen. In deze opdracht onderzoek je hoe een rechtszaak mogelijk zou zijn verlopen.

1. Een van jullie neemt de rol van aanklager op zich en legt Osewoudt ten laste dat hij heeft gecollaboreerd met de Duitsers. Verzamel zoveel mogelijk belastende feiten en noteer deze puntsgewijs.
2. De ander verdedigt Osewoudt in de rol van advocaat en moet proberen Osewoudts onschuld te bewijzen. Verzamel zoveel mogelijk feiten die de tenlastelegging tegenspreken en noteer deze puntsgewijs.
3. Ten slotte buigen jullie je samen over de zaak en doen jullie samen uitspraak. Is Osewoudt schuldig of onschuldig? En in het eerste geval: leg een straf op en houd, indien van toepassing, rekening met eventuele verzachtende omstandigheden. Onderbouw de uitspraak met argumenten.

W.F. Hermans, <i>De donkere kamer van Damokles (1958)</i> 	N3	C
Doel - analyse en reflectie beeldvorming verzet	<i>individueel</i>	<i>1 slu</i>

BEELDFORMING

Enkele critici hebben gereageerd op het beeld dat Hermans schetst van het Nederlandse verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog.

1. Met welke mensen uit het verzet krijgt Osewoudt te maken? Noem tenminste vijf personages en geef van elk

- personage een beknopte omschrijving.
2. Welk beeld van het verzet heb jij gekregen bij lezing van *De donkere kamer van Damokles*?
 3. Probeer nauwkeurig en met behulp van voorbeelden uit het boek te laten zien hoe Hermans dit beeld bij jou heeft opgeroepen.
 4. Welke kritiek denk je dat de recensenten hebben gehad op het beeld dat Hermans heeft geschetst?
 5. Ben je het met deze critici eens? Waarom (niet)?

W.F. Hermans, <i>De donkere kamer van Damokles (1958)</i> 	N3	D
<i>Doel - beschrijven en interpreteren van motief</i>	<i>individueel</i>	<i>1 slu</i>

DUBBELGANGERMOTIEF

1. Osewoudt en Dorbeck lijken uiterlijk erg op elkaar. Noteer de uiterlijke overeenkomsten en laat aan de hand van enkele voorbeelden zien dat deze overeenkomst een zeer belangrijke rol speelt in *De donkere kamer van Damokles*.
2. Wat betreft hun karakter zijn Osewoudt en Dorbeck echter heel verschillend. Noteer zoveel mogelijk verschillen en geef aan de hand van enkele voorbeelden aan wanneer deze verschillen duidelijk tot uiting komen.
3. Wat is het belang van Dorbeck voor Osewoudt? Welke rol speelt Dorbeck in het leven van Osewoudt? Licht je antwoord wederom toe met voorbeelden uit het boek.
4. In de werkelijkheid bestaan verschillende soorten 'dubbelgangers': 'imaginary friends', identieke tweelingen, de held en de slechterik, de beste vriend(inn)en. Hoe zou je de relatie tussen Osewoudt en Dorbeck beschrijven? Als een van de genoemde relaties of als nog een ander soort relatie?

W.F. Hermans, <i>De donkere kamer van Damokles (1958)</i> 	N3	E
<i>Doel - reflectie genre</i>	<i>individueel</i>	<i>1 slu</i>

GENRE

In verschillende bronnen wordt *De donkere kamer van Damokles* aangeduid als verschillende genres, zoals:

- Oorlogsroman (oorlogsliteratuur)
- Psychologische roman
- Verzetsroman (verzetsliteratuur)
- Avonturenroman
- Ideeënroman (zie: ideeëndrama)
- Thriller

1. Zoek op de site van [DBNL](https://dbnl.org/) naar omschrijvingen van al deze genres en maak een korte omschrijving in je eigen woorden.
2. Van welke twee van de genoemde genres vertoont *De donkere kamer van Damokles* volgens jou de meeste kenmerken? Licht je antwoord toe.

W.F. Hermans, <i>De donkere kamer van Damokles (1958)</i> 	N4	A
Doel - beschrijven wereldbeeld personages en auteur	<i>individueel</i>	<i>1 slu</i>

WERELDBEELD

Net zoals verschillende personages in *De donkere kamer* er verschillende wereldbeelden op na houden, spreekt uit de roman in haar geheel het wereldbeeld van Hermans.

- Omschrijf zo nauwkeurig mogelijk het wereldbeeld van personages die hieronder genoemd worden. Waar geloven zij in? Waar streven zij naar? Hoe denken zij over belangrijke levenskwesities zoals liefde, dood, toeval, schuld en verantwoordelijkheid, goed en kwaad, de waarde van het leven? Doe dit voor:
 - Henri Osewoudt
 - Oom Bart
 - Marianne Sondaar
 - Pater Beer
 - De jonge SS'er in de gevangenis (p. 292 e.v.)
- Welk van de personages vertegenwoordigt volgens jou het wereldbeeld van W.F. Hermans het meest? Waarom?

DEFINITIES

WERELDBEELD – Voorstelling die iemand of een bepaalde groep van mensen zich gevormd heeft omtrent de werkelijkheid van de wereld [...] (*Van Dale*)

WERELDBESCHOUWING – Geheel van voorstellingen en denkbeelden over de wereld en het mensdom [...] (*Van Dale*)

W.F. Hermans, <i>De donkere kamer van Damokles (1958)</i> 	N4	B
Doel - inventariseren, categoriseren en interpreteren van motieven	<i>tweetal</i>	<i>1 slu</i>

MOTIEVEN

- SAMEN - Maak samen een korte samenvatting op verhaalniveau. Je mag hierbij gebruik maken van internetbronnen; vergeet in dat geval niet je bronnen duidelijk te vermelden!
- INDIVIDUEEL – Bestudeer de THEORIE. Vervolgens noteert één van jullie zoveel mogelijk motieven die hem/haar zijn opgevallen, terwijl de ander op internet zoekt naar motieven die andere lezers hebben gevonden. Jullie maken allebei een eigen lijstje.
- SAMEN - Leg nu jullie lijstjes naast elkaar en schrap de motieven die volgens jullie NIET duidelijk herkenbaar in de roman voorkomen.
- SAMEN –
 - Noteer achter alle motieven die op jullie lijstje staan of er sprake is van een verhaalmotief of een leidmotief.
 - Probeer nu een aantal abstracte motieven en een grondmotief te verwoorden.

THEORIE

MOTIEF - Een motief is een element dat meerdere keren herhaald wordt. Daardoor vallen ze op en wordt je als lezer op het spoor gezet van waar het in het boek om gaat.

In de literatuurwetenschap wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende soorten motieven.

Verhaalmotieven zijn motieven die verbonden zijn aan concrete gebeurtenissen. Soms worden verhaalmotieven daarom ook wel aangeduid als concrete motieven.

Abstracte motieven komen niet expliciet in het verhaal voor, maar die moet je zelf afleiden en proberen te verwoorden. Vaak gaat het om vrij algemene begrippen, zoals eenzaamheid, eeuwigheid, liefde, verlies, verslaving, etc.

Een **grondmotief** is de visie die uit een roman spreekt en die je vaak wel in één zin kunt formuleren. Vaak zijn er meerdere mogelijkheden. Daarom is het belangrijk dat je argumenten kunt aandragen voor het grondmotief dat jij hebt geformuleerd.

Een **leidmotief**, tenslotte, is een steeds terugkerend element. Dat kan een kleur, een bepaalde zin of zinsdeel, een voorwerp, een symbool of handeling zijn. Een leidmotief kan een eigenschap van een bepaald personage benadrukken, maar ook verwijzen naar het grondmotief.

W.F. Hermans,
De donkere kamer van Damokles (1958)

N4

C

Doel - duiden van motieven met bronnen

tweetal

2 slu

DUBBELGANGERMOTIEF

In de onderstaande tekst gaat Frans Jansen in op het dubbelgangermotief in *De donkere kamer van Damokles*.

Bij de nummers in de tekst horen vragen/opdrachten. Deze zijn bedoeld als uitnodiging tot beschouwing. Probeer dus niet 'het' juiste antwoord te geven, maar gebruik deze vragen als aanleiding om nieuwe ontdekkingen over *De donkere kamer van Damokles* te doen.

Het kan raadzaam zijn om bronnen te raadplegen. Scholieren.com voldoet in dit geval niet. De officiële [Hermans-website](#) bevat een schat aan informatie. Andere goede en betrouwbare bronnen zijn onder andere:

- [Dbnl.org](#), over de psychologische roman;
- [Wikipedia](#) over Oedipus.

1. Bespreek het Oedipus-motief in *De donkere kamer*.
2. Bespreek het voorkomen van de dubbelganger als psychologisch-psychiatrisch geval in *De donkere kamer*.
3. Wat maakt *De donkere kamer* wel/niet tot een psychologische roman?
4. Bespreek het voorkomen van spiegels in de roman. Probeer het spiegelmotief te duiden.
5. Op welk moment in het verhaal verdwijnt de dubbelganger? Hoe vergaat het Osewoudt nadien? Hoe verklaar je de teloorgang van Osewoudt na het verdwijnen van de dubbelganger?
6. De onmogelijkheid om elkaar werkelijk te kennen is een belangrijk thema in het oeuvre van Hermans. Waaruit blijkt dat in *De donkere kamer*?

Tot besluit

7. Welke nieuwe inzichten heeft het nadenken over deze kwesties jou opgeleverd?
8. Wat vind je van dergelijk 'gepuzzel' op een roman? Ervaar je dat als een verdieping van je leeservaring? Of doet het daar juist afbreuk aan? Licht je antwoord toe.

6 Het dubbelgangermotief

In *De donkere kamer* komen enkele, uit de wereldliteratuur bekende, motieven voor. Het Oedipus-motief **[1]** is al genoemd. Veel belangrijker is het dubbelgangermotief. De dubbelganger heeft drie aspecten. Hij is een literair motief; daarnaast is hij een psychologisch-psychiatrisch geval **[2]**; ten slotte komt de dubbelganger ook als feit in de werkelijkheid voor, met name in de werkelijkheid waarop *De donkere kamer* gebaseerd is: de wereld van verzet, spionage en illegaliteit in de Tweede Wereldoorlog. Het laatste aspect zal hieronder in hoofdstuk 9 (zie met name pagina 58-59) besproken worden. De beide andere aspecten kunnen moeilijk gescheiden gezien worden: boeken als *De donkere kamer* beschrijven psychologische situaties, al zijn zij daarom nog geen psychologische romans **[3]**. In deze roman treffen we een sterke uiterlijke gelijkenis aan tussen Osewoudt en Dorbeck, zelfs de namen hebben iets met elkaar gemeen (namelijk een niet-hoorbare verdubbeling van de medeklinker aan het eind: ck, dt; p.24.); alleen de haarkleur verschilt. De lezer moet concluderen dat het verschil tussen de vrouwelijke gelaatstrekken van Osewoudt en de sterk mannelijke van Dorbeck enerzijds op kleine accentverschuivingen anderzijds op overdrijving door Osewoudt en door anderen moeten berusten. Herhaalde malen komt in het boek de spiegel voor **[4]**. Wanneer

Osewoudt Dorbeck voor het eerst ontmoet denkt hij: 'Nog nooit hadden ogen hem aangekeken op zo'n manier, behalve als hij zichzelf in de spiegel zag', en Ria zegt: 'Hij leek precies op jou, zoals een negatief van een foto lijkt op een positief.' (p.25) Heel belangrijk is het moment waarop Osewoudt zichzelf, nadat zijn blonde haar zwart is geverfd, in de spiegel ziet: 'Ineens zag hij het: Dorbeck! Niet te onderscheiden van Dorbeck was hij!' (p.91) Daarnaast is het moment van belang waarop Osewoudt zichzelf met zijn dubbelganger in de spiegel fotografeert:

'Het leek werkelijk of dezelfde man daar stond tweemaal, een keer in vermomming. [...] Osewoudt hield de sluiters ingedrukt met een gevoel van extase: hij dacht: nu ben ik eindelijk compleet, al is het maar op een foto.' (p.270) Zoals hierboven (op pagina 28-29) al gezegd is, vertegenwoordigt de dubbelganger Dorbeck een deel van Osewoudts persoon, een complex van onbewuste wensen. Dorbeck symboliseert de verborgen actieve en agressieve kanten van de passieve Osewoudt, hij is degene die de laatste graag zou willen zijn. Het dubbelgangermotief in deze roman heeft dan een dubbele functie. De uiterlijke gelijkenis verklaart Osewoudts houding ten opzichte van Dorbeck: 'zoals deze man is, zo had ik moeten zijn.' (p.216) Het dubbelgangerschap maakt het aannemelijk dat Dorbeck Osewoudts superego kan representeren, een ideaal-ik dat door de sigarenwinkelier blindelings gevolgd wordt. Als de dubbelganger verdwijnt, blijkt Osewoudts actieve leven geen betekenis meer te hebben **[5]**. Een tweede functie van het dubbelgangermotief in deze roman ligt in zijn betekenis als element tot verwarring, tot verduistering van de werkelijkheid, en als aantasting van het menselijk kenvermogen; zo is hij een bijdrage tot de demonstratie van de onkenbare chaos van Osewoudts bestaan **[6]**.

Bron: Frans A. Jansen, *Over De donkere kamer van Damokles van Willem Frederik Hermans*. Amsterdam: De Arbeiderspers (1983)

http://www.dbnl.org/tekst/jans037over01_01/jans037over01_01_0007.htm

W.F. Hermans,
De donkere kamer van Damokles (1958)

N4

D

Doel - globale analyse + algemeen waardeoordeel

tweetal

2 stu

MEESTERWERK

Maak samen een Powerpointpresentatie van ongeveer 10 à 15 minuten waarin je *De donkere kamer van Damokles* bij je medeleerlingen introduceert als een meesterwerk. Zorg dat jullie ten minste de volgende onderdelen in jullie presentatie verwerken:

- de belangrijkste personages;
- de plaats en de tijd waarin het verhaal zich afspeelt;
- een *beknopte* samenvatting;
- uitwerking van een of meer thema's;
- wat jullie de sterke kanten van het boek vinden.

Maak gebruik van beeld- en geluidsmateriaal om jullie presentatie te ondersteunen. Doe dit echter wel op een functionele manier.

Te denken valt onder andere aan beelden uit de film *Als twee druppels water* (een vrije verfilming van *De donkere kamer van Damokles*) en fotomateriaal van het dagelijks leven tijdens WO II.

Het gebruik van internet is natuurlijk toegestaan, mits jullie duidelijk vermelden waar jullie informatie vandaan komt. Gebruik nooit informatie die je zelf niet helemaal begrijpt. Een handig hulpmiddel is om je af te vragen: 'Kan ik dit uitleggen als iemand hier een vraag over stelt?'

W.F. Hermans, <i>De donkere kamer van Damokles (1958)</i> 	N4	E
Doel - verband leggen met historische achtergronden	<i>tweetal</i>	<i>2 stu</i>

INSPIRATIEBRON

Jullie gaan onderzoek doen naar de ontstaansgeschiedenis van *De donkere kamer van Damokles*. Waar haalde Hermans zijn inspiratie vandaan? Annemarie Kets van het Huygens Instituut schrijft daar het volgende over (zie 3e bron).

‘Toen hij in 1952 begon te schrijven, beschikte hij naar eigen zeggen over een aantal krantenknipsels, gewijd aan de rapporten van de Parlementaire Enquêtecommissie. Die commissie was in 1947 ingesteld om het regeringsbeleid gedurende de jaren 1940-1945 te onderzoeken. Half juli 1950 kwam het rapport uit over de Nederlandse geheime diensten in Londen en de verbindingen met het bezette gebied en dit werd uiteraard uitgebreid in de kranten besproken. Centraal in dat rapport stond het zogeheten Englandspiel, een spionagezaak waarin de verrader Anton van der Waals een belangrijke rol speelde. Deze Van der Waals bracht Hermans op het idee van de Dorbeck-figuur, de al dan niet bestaande opdrachtgever van Osewoudt. Na de oorlog namelijk beweerde Van der Waals dat hij zijn orders had gekregen van een Engelse agent, een zekere Verhagen. Kort voor zijn executie op 27 januari 1950 bekende hij echter dat Verhagen, naar wie men maandenlang vergeefs had gezocht, niet bestond. Pas later, toen hij het begin van *Damokles* al geschreven had, kocht Hermans het driedelige rapport in een tweedehands boekhandel in Groningen. “Dat heeft toen jarenlang mijn bijna dagelijkse lectuur gevormd”, aldus Hermans. “En dat heeft mij veel inspiratie verschaft voor het vervolg van het boek.”`

1. Neem allebei een deel van onderstaande bronnen voor je rekening. Lees ze aandachtig en noteer alles (gebeurtenissen, ideeën, achtergronden, personen, sfeer) wat in een of andere vorm is terug te vinden in *De donkere kamer*.
2. Maak samen een overzicht van de uitkomsten en noteer het paginanummer van *De donkere kamer*. Licht zo nodig jullie bevindingen toe.
3. Welke historische gegevens heeft Hermans zo aangepast dat ze beter in zijn roman passen? Hoe heeft hij dat gedaan?
4. Wat is volgens jullie het grootste verschil tussen de manier waarop de historische feiten en de ‘romanfeiten’ betekenis krijgen?
5. Hoe heeft dit bronnenonderzoek jullie visie op het waarheidsgehalte van *De donkere kamer van Damokles* beïnvloed?

BRONNEN

- [Antonius van der Waals \(1912-1950\). Biografisch Woordenboek van Nederland | Instituut voor Nederlandse Geschiedenis](#)
- [Anton van der Waals | Wikipedia.](#)
- [W.F. Hermans, Volledige werken | Huygens Instituut](#)

W.F. Hermans, <i>De donkere kamer van Damokles (1958)</i> 	N5	A
Doel - reflectie ironisch en zakelijk stijlregister	<i>individueel</i>	<i>2 stu</i>

STIJL

In *De donkere kamer van Damokles* heeft Hermans overwegend gebruik gemaakt van twee stijlregisters: zakelijk/gedetailleerd en ironisch.

1. Citeer van beide registers een voorbeeld van 1 à 2 alinea’s.

- Herschrijf de ironische passage in het zakelijke register. Wat is het verschil in de uitwerking die dat op de lezer heeft?
- Geef zo nauwkeurig mogelijk aan in welke situaties Hermans gebruik maakt van het ironische dan wel het zakelijke register. Geef voorbeelden.
- In hoeverre wordt volgens jou de interpretatie van de roman beïnvloed door het gebruik van deze stijlregisters?

THEORIE

STIJL – Het begrip stijl heeft betrekking op alle aspecten van het taalgebruik van een schrijver: de woordkeus, de lengte van de zinnen, de opbouw van de zinnen, het opvallend gebruik (of juist het weglaten) van bepaalde woordsoorten, het gebruik van beeldspraak, etc.

Het geheel van stijlkenmerken heeft vaak een bepaald effect op de lezer, waardoor men de stijl van een bepaalde schrijver bijvoorbeeld humoristisch of ironisch vindt, of spreekt over een beeldende, of sobere, stijl.

BRONNEN

- [DBNL](#), over de stijl van De donkere kamer van Damokles
- [Taaladvies](#), over ironie, sarcasme, cynisme

W.F. Hermans,
De donkere kamer van Damokles (1958)

N5

B

Doel - analyse van structurelementen met bron

individueel

3 stu

AUTEURSINTENTIE (DE IDEE)

"U hebt enige tijd geleden een lans gebroken voor het schrijven van een klassieke roman in het Nederlands. U schrijft: 'Ik versta daaronder een roman waarin **[1] het thema volledig is verwerkt in een verhaal, waarin [2] een idee wordt uitgedrukt door middel van handelingen, waarin [3] de optredende personages desnoods eerder personificaties zijn dan psychologische portretten.**' Hebt u bij het opstellen van deze omschrijving aan De donkere kamer van Damocles gedacht?"

Uit: H.U. Jessurun d'Oliveira, 'W.F. Hermans' 1959/1962 (in: *Scheppen riep hij gaat van Au*)

- Lees het gehele interview waaruit het bovenstaande citaat afkomstig is. Geef vervolgens antwoord op de volgende vragen:
 - Welk thema (of welke thema's) heeft Hermans in het verhaal van *De donkere kamer van Damokles* verwerkt?
 - Welke idee (zie THEORIE) wordt uitgedrukt door middel van handelingen?
 - Waarvan zijn de personages personificaties? Bespreek meerdere personages.
 - Wat vind jij van Hermans opvatting over wat een roman moet zijn? Ben je het met hem eens? Of lees je liever een ander soort boeken?

THEORIE

DE IDEE – Van een idee is sprake als een auteur zijn/haar opvattingen over het leven, de mensheid, de liefde etc. in het algemeen of over een bepaald verschijnsel in het bijzonder in zijn/haar werk vormgeeft. De idee wordt vrijwel nooit letterlijk verwoord. Je moet tussen de regels door lezen om de idee te herkennen.

W.F. Hermans, <i>De donkere kamer van Damokles (1958)</i> 	N5	C
Doel - kritische interpretatie	drietal	2 slu

LITERAIRE KRITIEK

Indertijd was de kritiek verdeeld over de vraag of Dorbeck nu wel of niet werkelijk heeft bestaan. De recensenten waren dienaangaande in drie groepen te verdelen:

- zij die van mening waren dat Dorbeck niet heeft bestaan;
- zij die van mening waren dat Dorbeck wel heeft bestaan;
- zij die van mening waren dat het niet valt uit te maken of Dorbeck wel of niet heeft bestaan en vinden dat dat er ook niet toe doet.

1. Lees de twee teksten van René Marres (zie BRON). Verdeel de drie kritische posities onderling. Elk van jullie noteert (individueel) zoveel mogelijk argumenten die 'zijn/haar' positie ondersteunen.
2. Bespreek jullie bevindingen en probeer het eens te worden over wat volgens jullie de meest waarschijnlijke aanname is.
3. Schrijf nu (individueel) – uitgaande van de uitkomst van vraag 2 – een steekhoudende interpretatie van *De donkere kamer van Damokles*.

BRON

René Marres, *Over de interpretatie van De donkere kamer van Damokles*. Leiden: Dimensie Boeken (1996), p. 10-16: 'De twee betekenissen van 'Dorbeck bestaat (niet)' en 'Het onloochenbare bestaan van Dorbeck'. ([DBNL](#))

W.F. Hermans, <i>De donkere kamer van Damokles (1958)</i> 	N5	D
Doel - verband leggen met cultuurhistorische context	individueel	3 slu

STROMING

1. Bestudeer de bronnen (zie hieronder) beantwoord de volgende vragen:
 - a. Beschrijf de sfeer van de jaren '50 (bron 1).
 - b. Wat is existentialisme (bron 2)? Geef antwoord in je eigen woorden.
 - c. Waarover gaan de romans die Hermans in de periode tot 1960 schreef (bron 3 en 4)?
 - d. Hoe reageerde de kritiek op Hermans' naoorlogse werken (bron 3 en 4)?
2. Schrijf nu een heldere en beknopte beschouwing over de vraag of *De donkere kamer van Damokles* volgens jou als een existentialistische roman genoemd moet worden.

BRONNEN

1. [Sfeerimpressie jaren '50](#)
2. [Existentialisme](#)
3. [Biografie Hermans](#)
4. [Hermans in de literatuurgeschiedenis](#)

W.F. Hermans, <i>De donkere kamer van Damokles (1958)</i> 	N5	E
Doel - reflectie cultuurhistorische betekenis auteur Hermans	<i>individueel</i>	<i>3 slu</i>

OEUVRE

1. Schrijf een beschouwing over het oeuvre van W.F. Hermans en de betekenis van zijn schrijverschap voor de Nederlandse naoorlogse literatuur.
 - a. Bestudeer een of meer Nederlandse literatuurgeschiedenissen (zie BRONNEN) en maak aantekeningen die betrekking hebben op het gehele oeuvre van W.F. Hermans. Let op de grote lijnen:
 - I. Genres die Hermans beoefende;
 - II. Ontwikkeling(en) in/van zijn oeuvre;
 - III. Hoogtepunten;
 - IV. Thematiek van het oeuvre.
 - b. Welke rol speelt *De donkere kamer van Damokles* in Hermans' oeuvre? Denk aan:
 - I. Bekendheid van 1958 tot heden;
 - II. Hermans' thematiek;
 - III. De waardering van de kritiek.
 - c. Welke positie nam W.F. Hermans in in de Nederlandse naoorlogse literatuur?

BRONNEN

1. Anbeek, Ton, *Geschiedenis van de Nederlandse literatuur tussen 1885 en 1985*. Amsterdam: Uitgever De Arbeiderspers (1990)
2. Bork, G.J. van en N. Laan, *Twee eeuwen literatuurgeschiedenis*. Groningen: Wolters-Noordhoff (1986)
3. Boven, Erica van, en Mary Kemperink. *Literatuur van de moderne tijd. Nederlandse en Vlaamse letterkunde in de 19e en 20e eeuw*. Bussum: Coutinho (2006)
4. Brems, Hugo, *Altijd weer vogels die nesten beginnen. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1945-2005*. Amsterdam: Uitgeverij Prometheus (2005)
5. www.literatuurgeschiedenis.nl
6. www.willemfrederikhermans.nl

W.F. Hermans, <i>De donkere kamer van Damokles (1958)</i> 	N6	A
Doel - literair-kritische reflectie op receptie	<i>individueel</i>	<i>3 slu</i>

LITERAIRE KRITIEK

In 1959 schreef een criticus over *De donkere kamer van Damokles*:

"Wij die onze in het verzet gevallen kameraden herdenken, kunnen ons niet anders dan getroffen voelen, wanneer wij in de boeken van de heer Hermans uitsluitende verraderlijke, laffe, onbenullige, onbekwame, of in ieder geval kale, naar zweet en uit hun mond stinkende illegalen ontmoeten. Wij mogen hem zeggen dat hij liegt, en dat hij liegt met opzet. [...] Het is daardoor voor alle ex-nazi's, voor alle lammelingen die het verzet een wrok toedragen omdat zij er te beroerd voor waren een minstens even prachtig wapen geworden als *De nacht der Girondijnen*." Jef Last, 'De defloratie van het verzet', in: *De nieuwe stem* 14 (1959), p. 306-310.

Jef Last velt een scherp moreel oordeel over *De donkere kamer van Damokles*. Daarmee gaat Last voorbij aan een aantal belangrijke aspecten van de roman.

1. Noteer in eigen woorden wat nu precies het bezwaar van Last tegen *De donkere kamer van Damokles* is.
2. Schrijf een beschouwing waarin je *De donkere kamer van Damokles* verdedigt tegen de kritiek van Last. Ga

daarbij onder meer in op de volgende aspecten de roman:

- a. het gebruik van ironie;
- b. realisme en/of surrealisme
- c. (Hermans') nihilisme

Het is noodzakelijk om gebruik te maken van bronnen. Zie onder andere:

1. De officiële [W.F. Hermanswebsite](#)
2. [Literatuurgeschiedenis.nl](#)
3. [DBNL](#), kritiek op *De donkere kamer van Damokles*.